

ויהי ערב ויהי בקר יום הששי ויכולו השמים והארץ וכל צבאם ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבות ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה (בראשית). זכור את יום השבת לקדשו ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך וגו' כי ששת ימים עשה ד' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בם וינח ביום השביעי על כן ברך ד' את יום השבת ויקדשהו (יתרו). תגלגל מוחלק בש"ס מעלות (רמב"ם פי"א מקדוש החדש ה"ז).

בכל מעלה אחת למערב מתאחרת קבלת שבת ב"ד דק על ידי איחור שקיעת החמה באופן שבתשעים מעלות מתאחר השבת שש שעות ובק"פ מעלות י"ב שעות (ובנוגע לגבול ראשית המזרח האריכו בזה רבותינו הפוסקים ז"ל ורובם כתבו שהוא 90 מעלה למזרח ירושלים עיין הרו"ה ר"ה כ' וספר יסוד עולם מאמר ב' פרק י"ז ובכוזרי מאמר ב' פרק כ' ועוד) (לשון הגרי"מ טוקצינסקי ז"ל בספר בין השמשות שנת תרפ"ט פרק ה' עמוד ג').

והנה לא נתברר בדברי הגרי"מ טוקצינסקי ז"ל אם מיעוט פוסקים דעתם אחרת או שדעתם לא נתברר ועכ"פ רובם כתבו שהוא 90 מעלה למזרח ירושלים, והיינו שעד 270 מעלות ממערב ירושלים גמשיך המערב ואח"כ מתחיל גבול ראשית המזרח, והנמצאים 91 מעלות ממזרח לירושלים הם מחוץ לגבול ראשית המזרח ואינם מקדימים לירושלים שש שעות ומשהו אלא אדרבה מאחרים מירושלים י"ח שעות פחות משהו. וזה כשבעים שנה מאז שהחלו גם בני ישראל לנסוע בטבור הים לפרקים קרובות ועברו את קו התאריך של האומות שהוקבע בתקופה אחרונה 180 לגריניץ החלו רבני הדור ההוא וחכמיו להתווכח איה מקום קו התאריך הישראלי פותח הויכוח הזה היה אז החכם חיים זעליג סלונגימסקי והנה הגאון ר' אלכסנדר משה לפידות זכ"ר שקו התאריך שלנו הוא אמנם בסין 90 מעלה מזרח ירושלים זכ"ר בא הגאון ר' שמואל מוהליבר והחזיק בדעת החכם חיים זעליג סלונגימסקי זכ"ר ואסף את כל דבריהם בספר דברי חכמים זכ"ר אין בהם בסיסיות אין בהראיות ובהקושיות שנאמרו שם דברים יסודיים לא ראיות ולא פרכות ממשיות גם לא

במחט בית צואר פשתן במלבוש צמר אפילו לפי שעה כיון שמעביר המחט ב' תכופות והוא חוק שריר וקיים ולפעמים בפשטו בגדו נשאר בית הצוואר מחובר לבגד יש בו איסור שעטנז ודלא כמו שנוהגים העולם להיתר בזה (עיי"ש היטב בשאלה ובתשובה), וכל זה צריך תלמוד היטב בתורת כלאים ומלאכות שבת, ולא באתי אלא לעורר בקצרה להיות משיב מפני הכבוד על הערתו היקרה.

ועיין בשו"ת או נדברו (ח"ג סימן ע"ב — בהערה).

תשובת החזון איש, והבירורים הנ"ל — הם העתק מאוצרות ירושלים שנים תשל"א — תשל"ב. — מחלקים ע"ח, פ"ג — פ"ד.

הערות

סימן שדמ דין ההולך במדבר בשבת

קביעות הימים

קביעות הימים מששת ימי בראשית, חלוקת הגלגל בכל מעלה אחת למערב מתאחר היום, זמן ומקום תליית המאורות המפורש בנמי ובפוסקים ז"ל, וממילא ידענו גבול ראשית המזרח שהוא 90 מעלות ממזרח לירושלים וכמו שכתבו הפוסקים ז"ל, פתיחת הויכוח של חז"ם עם הפוסקים וטעמו, הויכוח נתפרסם בשעתו, והגולים מחומרי ספר יסוד נבוכו בזה, ההלכה המפורשת מוכרעת בהחלט גם בעור ראשונים הנדמ"ח ע"פ כת"י ופתחון איש, תיאור המאורעות האיר נתבלבל יומם של הגויים בארצות הנרחות מעבר לגבול ראשית המזרח בקצה המערב, ופיכום ברור שאין בעולם אלא שני דרכים, דרך הגויים בתקופה אחרונה שקו התאריך הוא 180 מעלות ממזרח לגריניץ, ודרך ההלכה הפסוקה בישראל שראשית גבול המזרח הוא 90 מעלות ממזרח לירושלים.

בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ וגו' ויקרא אלקים לאור יום ולחושך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד ויאמר אלקים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים וגו' וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד

ראו כל הרבנים שפלפלו שם את דברי הראשונים כגון ספר וכר' גם הגאון ר' שמואל מוהליבר וכר' גם הוא לא ראה את ספר העיבור וראשונים עוד ולא התעמק הרבה גם ביסוד עולם וכולי ודן את הדין ע"פ טעמים בלתי יסודיים כגון טעמו של החכם חיים זעליג סלוניםקי שדרוש שישתוו כל יושבי הכדור עם השבת של ירושלים לכל הפחות בי"ב שעות וכו' בתחילת הקיץ התש"א כשקבל האדמו"ר וכו' שליט"א המכתב הראשון מלומדי הישיבות שנדדו לקובה שביפן רובם גדולי תורה ובתוכם רבנים ורמ"ם בו שאלו אם נקטינן להלכה כפי הנראה מהכוזרי והרז"ה שקו התאריך הוא בסין ושעליהם לשנות יומם וכו', אני מודיע שהחכם חיים זעליג סלוניםקי פרסם בסוף ספרו יסודי העיבור שגדפס בשנת תרכ"ה צד 55—56 „באור נכון על הברייתא דסוד העיבור" ומחדש כנראה מדעת עצמו שכוונת הברייתא נולד קודם חצות הוא חצות הלילה ומשום שדיבר גבוהה והתריס כלפי רבותינו הראשונים ז"ל „שלא ידעו לפרש הברייתא אל נכון" והוא רק הוא לא תעה מן הדרך להעלות את הבאור הנכון שקל למטרפסיה העלה חרס בידו החכם הזה אם כי הוא מפורסם לחכם מתמטיקאי שגה ונתבלבל כאן בחשבונותיו וכר' (לשון הגרי"מ טוקצינסקי ז"ל בספר היומם בכדור הארץ שנת תש"ג סימן ה' ו' י"ד עמודים ט"י"א ל"ח). והנה שמענו שהגרי"מ טוקצינסקי ז"ל בוקנותו לאחר שחזר בו ממה שכתב בצעירותו בספר בין השמשות שרבותינו הפוסקים ז"ל רובם כתבו שגבול ראשית המזרח הוא 90 מעלה למזרח ירושלים, לא ייחס דעתו שבוקנותו לאחרונים ז"ל, אלא האחרונים היחידים שמוכיר שלא דרך דחיה גמורה (וכגון דעת הרב בנימין ווילער שאין בכלל גבול ראשית המזרח לישראל), הם מה שהעתקנו כאן, ונראה שע"פ האחרונים הללו כתב הגרי"מ טוקצינסקי ז"ל בצעירותו דבריו (ואכן לא הזכיר בדבריו שבצעירותו אלא הראשונים שהובאו באחרונים הללו לא פחות ולא יותר), ודבריו שבצעירותו נכונים ביותר אחר שרבותינו הפוסקים ז"ל רובם כתבו. הלכה (לא שמשמע מדבריהם אלא שכתבו כן), אין מקום לנידון כלל אלא לויכוח, ופותר הויכוח היה חיים זעליג

סלוניםקי שהתחיל להתווכח עם רבותינו הפוסקים ז"ל ולהתריס כנגדם שלא ידעו לפרש הברייתא אל נכון והיינו ברייתא זו שעל פיה הפוסקים ז"ל רובם כתבו הלכה זו, והשתיקו הגאון ר' אלכסנדר משה לפידות, והגאון ר' שמואל מוהליבר לא ראה ולא התעמק ודן ע"פ טעמים בלתי יסודיים כגון טעמו של החכם חיים זעליג סלוניםקי (כך כותב עליו הגרי"מ טוקצינסקי ז"ל), והנה טעמו של החכם חיים זעליג סלוניםקי טעם כעיקר כופר בעיקר סמכות רבותינו הפוסקים ז"ל לפרש המקרא והמשנה והברייתא והגמ' ולכתוב הלכה מחייבת, ואינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ, תחילת פתיחת הויכוח על דיו הוא שדברי רבותינו הפוסקים ז"ל בניגוד רב לקו התאריך של האומות שהוקבע בתקופה אחרונה 144.8 מעלות ממזרח לירושלים בקירוב 180 לגריניץ, והוא טענה של דרך ארץ כלפי האומות בתקופה האחרונה שיש לנו להמשיך אחריהם ולקבוע בכל העולם כולו שבת קדש שלנו כ"ד שעות בדיוק לפני יום א' (הנוצרי) שלהם וכ"ד שעות בדיוק לאחר יום ר' (המוסלמי) שלהם, והנה לבסוף נסוג מדרך ארץ זה ועשה מה שלא שעה שום חכם מחכמי האומות המקנאים קנאת כבוד ארצותיהם ועריהם וארמונותיהם, ואין מהם מקנא בתואר מרכז שנתנו לגריניץ, שגריניץ לא תואר לה ולא הדר לה ועוד שאינה תופסת מקום בעולם כלל שגריניץ האמיתית אינה אלא נקודה של ציור טריגונומטרי, והארמון שיעמוד במרכז המקום הנקרא גריניץ והאיש שיתגורר במרכז הארמון הזה הנה עומד ברגל אחת במזרח העולם וברגל אחת במערב העולם (וכעבור ק"פ מעלות מסתיים המערב ומתחיל המזרח שוב) ולא נתקנאו חכמי האומות במרכז המשונה הזה לקבעו בארמונותיהם, ואך המתמטיקאי הזה שגה ונתבלבל, שהרי ירושלים אינה נקודה ועתידה ירושלים שתתפשט עד דמשק וגם בעת הזאת ירושלים תופסת מקום ניכר ממזרח למערב בגלגל המוחלק בש"ס מעלות והוא עשירית מעלה בקירוב (35.15—35.25) ממזרח לגריניץ), והוא שגה ונתבלבל לקבוע שדרוש שישתוו כל יושבי הכדור עם השבת של ירושלים לכל הפחות י"ב שעות והרי עדיין לא

השאלה כלל והחזון איש זללה"ה נודק לתשובה לגולים מחוסרי ספר יסוד בקביעת הימים. [ונתכוון בזה החזון איש להוראת הגאון ר' שמחה זעליג זצ"ל אחד מוקני ההוראה שבדור אב בית דין דק"ק בריסק שג"כ הורה כן לגבי יום הכפורים (מכתב ממנו נדפס בתלפיות תש"ה, וכך העיד בשמו הגרי"ז מבריסק זללה"ה)].

ומה מאד נתקף בחרדה מרן החזון איש זללה"ה בשמעו שהשיב מירושלים הגרי"מ טוקצינסקי ז"ל להיפך, ומה מאד גדה בראותו עקירת הלכה פשוטה ומבוררת פסוקה ומוחלטת ללא מקום גידון ופקפק כלל, ומה מאד לחם מלחמת יחיד נגד עקירת קביעות הימים הקבועה ועומדת מששת ימי בראשית, ומה מאד התגבר כארי במלחמת קדש זו עד לערב יום הכפורים ועד בכלל ששלח כפרק חיצו וז"ל: אכלו ביום הרביעי וצומו תענית יום כפור ביום חמישי ואל תחשו לשום דבר עכ"ל הטהור.

אכלו ביום הרביעי וצומו ביום החמישי (התשובה), אם עליהם לשנות יומם (השאלה של הגולים — בספר היומם בכדור הארץ המועתק לעיל), בשאלות ותשובות קצרות הללו תורף נקודת הגידון, כיון שהיה להם יום מקובל בדרך ארץ ע"פ הסכמת חכמי האומות בתקופה אחרונה, נאלץ גם מרן זללה"ה במברקו להשתמש בלשון זה למנוע כל טעות, והתשובה הנכונה בלשונו הוא: במקומכם יום 1 אוקטובר שלהם הנקרא בלשונם יום רביעי הוא יום שלישי לשבת קדש ערב יום הכפורים וקיימו בו מצות אכילה בערב יום הכפורים לצום ביום הכפורים. אין כאן הלכה מחודשת אלא הלכה מפורשת (וכ"ה הלשון בירושלמי חלה הנדמ"ח עם קונטרס סוד נקודה דלתתא, שכתב שם בסוף הקונטרס לשון זה: ובנוגע להלכה למעשה לענין איסורי שבת ויום הכפורים וכו' ההלכה המפורשת לרבינו זרחיה הלוי וכו' עכ"ל).

והנה כתב מחבר (הר"י שטייף ז"ל בספרו על התורה) דמה שמקובל בקביעות הימים אצל האומות מסתמא מקובל כן מששת ימי בראשית, ואמנם באמת זה שייך רק במקומות מרכזי ישראל, ובאמת ידיעתנו קביעת היום בכל יום הוא ע"פ מאמר העולם כולם כאחד היום יום וגר' (שבו

נשתוו שירושלים עדיין משני צדדי נקודת המרכז המבוקש.

והנה נעמדת לנו שאלה חמורה על הגרי"מ טוקצינסקי ז"ל בצעירותו שהחליט בספרו בין השמשות של שנת תרפ"ט שרבותינו הפוסקים ז"ל רובם כתבו בנוגע לגבול ראשית המזרח שהוא 90 מעלה למזרח ירושלים, למה שתק ולא מתה והרעיש עולמות על בני ישראל השוכנים בארץ אוסטרליה שרובם ממזרח לקו 90 מעלה למזרח ירושלים ובמזרח סיביר, על שמקדימים בשבתות וחגים יתר על שש שעות לירושלים ולא מאחרים מירושלים פחות מי"ח שעות, ונראה דהיינו משום שהיבשות הללו נכנסות בגבול 90 מעלה למזרח ירושלים ונגרר אחריהם גם חלקי היבשות היוצאות מהגבול, שלא מסתבר לחלק בקביעות הימים לשוכני יבשה אחת הסמוכים זה לזה שיהיו חלוקים בימים ובשבתות וחגים, ובוה גם הרווחנו שלא נצטרך לקבוע נקודה בצמצום גמור בירושלים לתחילת 90 מעלה, והנה החלטה זו שרירה וקיימת מימי הפוסקים ז"ל. וזה כשבעים שנה פתח בויכוח חכם מתמטיקאי, ונשתקעו דבריו, ובשנת תרפ"ט ההחלטה שרירה ומקוימת בדבריו של הגרי"מ טוקצינסקי ז"ל, ובשנת תש"א שנות מלחמה עולמית כשגולי הישיבות מליטא ופולין גלו גלות אחר גלות עד שהגיעו לארץ יפן שאלו במכתבים אם נקטינן להלכה כרו"ה וכוזרי. והנה מגלות מזרח סיביר לא נשאלה השאלה כלל שאף בסערות ימי המלחמה היתה חלוקה זו ברורה מעל לכל ספק שאין לחלק בקביעות הימים בשוכני יבשה אחת, ואך כשעברו ליבשה אחרת נתעוררה אצלם השאלה, ושאלתם שאלת חכם, שהרי בטוש"ע ליתא בזה ואולי ראשונים אחרים חלוקים, והגיעה השאלה למרן גאון עולם החזון איש זללה"ה, והשיב עליה בפשיטות שאין ראשונים אחרים חלוקים והלכה כן, ולא חידש בזה אפילו חידוש כל שהו, והסברא שלא לחלק בשוכני יבשה אחת ג"כ סברא ידועה מאז ומתמיד, ואילו נודמן אז למרן זללה"ה ספר בין השמשות היה אומר בלשון תשובתו שכבר כתב כן בבין השמשות שהפוסקים רובם כתבו כן ואילו נודמן אז לגולים הספר בין השמשות לא היתה מתעוררת

ויהי ערב ויהי בקר יום אחד היה בארץ הנדחת בקצה המערב בארץ יפן לאחר שכבר היה ערב ובקר בירושלים ולא לפניו.

והחזון איש בקונטרס י"ח שעות תחילת החזון נאמר בלשון הזה: תחילת הדברים החובה לפרש דברי הר"ז"ה ובאשר יסוד דבריו מורכב מיסודי התכונה ומיסודי העיונים הדקים והאצילים של ההבנה בסברת הגמ' ואשר לחזות נועם דבריו דרושה השקפה כפולה וכו' עכ"ל הסהור, וכל החזון הנפלא מתחילתו עד סופו מבסס הדבר בהחלט ע"פ הגמ' כאחד מן הראשונים זללה"ה, וגם מברר הדבר בהחלט שדעת כל הראשונים כולל ראשונים הנדמ"ח ע"פ כת"י דעתם כן, ומה שנצרך לכל זה מבואר בהקדמת חזון איש ז"ל: כאשר יצא לאור ספר בשם היוםם בכדור הארץ ובו קובע שירושלים הוא המרכז ומירושלים ולמזרח י"ב שעות השתנות היום וכן מירושלים ולמערב וכאילו זו דעת כל הראשונים ובאשר הדבר בהיפך גמור נתחייבנו לפרש הדברים עכ"ל, ואחר שהדברים כבר נתפרשו אין לנו להוסיף בעיקר הכרע ההלכה אפילו אות אחת.

ועיין גם בקובץ אגרות מהחזון איש חלק שני סי' קס"ג – קס"ח, וביחוד בהערה שבסוף סימן קס"ו.

ודברי הגרי"מ טוקצינסקי ז"ל, בצעירותו, ובדבריו שמסית לפי תומו, ומספר שרובם של הפוסקים כתבו כן, לא נקבעו כאן כסיוע להכרע ההלכה, אלא לבירור מהותם של הדברים העומדים לפנינו, אין כאן מקום לפסוח מדרך לדרך: דרך חיים ועליג סלונמסקי [חזו"ס] דרך לא דרך מנגדת אפילו לדרך ארץ של אומות העולם, דרך אומות העולם בתקופה אחרונה 180 מעלות מגריניץ, ודרכיו דרך ההלכה הפסוקה בישראל גבול ראשית המזרח 90 מעלה למזרח ירושלים. (אוצרות ירושלים חלק צ"ח).

שפתי ישנים

מכתב מהגרש"ב זללה"ה

בענין גבול ראשית המזרח

בענין מלאכה שאינה צריכה לגופה שלום ורב ישע לידידי האהוב הרה"ג מוהרר"י וסרמן שליט"א וכו', בענין מכבה וכו', בענין קו התאריך

היו הלויים אומרים בבית המקדש וגר'), והיחיד הנמצא במקום נדח באמת מתבלבל לפעמים, וכך מדינות הנדחות לפעמים מתבלבלים, ולפעמים שליטתן מבלבלין הימים, והנה מדינת אלסקה עד לפני כמאה [עשרים] וחמש שנים היתה שייכת לארץ רוסיה ונחשבה אצל הגויים למזרח העולם ואף שעומדת באמצע המערב שלנו בריחוק ניכר של רבע כדור הארץ מקצה המערב שלנו שהוא בגבול היבשה והים סמוך לר"ע מעלות ממערב לירושלים, ועד שנה זו הבני נח שבחו בשבת קדש שלנו שהיה נקרא בקבלתם יום א', ובשנה זו שנת תרכ"ז מכר שליט רוסיה את היבשת הזו לממשלת ארצות הברית, והוסיפו האומות אז לאלסקא יום אחד והנהיגו שם את היום של ארצות הברית, ויום אחד בן 24 שעות לא היה לו קביעות כלל בקביעות הימים שלהם וכאילו לא שקעה וזרחה השמש ביום הזה, ומהיום ההוא והלאה הפסיקו בני נח במדינה זו מלשבות בשבת קדש שלנו אלא התחילו לשבות ביום א' כדרך כל הארץ. והדבר ברור בהחלט ונעלה מכל ספק שכדבר הזה קרה בארץ יפן הנדחת מעבר לתחילת קצה גבול מזרח העולם באחת מחמשת אלפים ושבע מאות (ושלושים) [וחמישים] ושנים השנים מאז בריאת העולם, המאורע הזה נשכח במרוצת אלפי השנים, ואפשר שצאצאי אדם הראשון שהלכו לראשונה לצד מזרח לא ידעו שכבר הגיעו לקצה המערב ונשתבש יומם בטעות, ואפשר ששליט מן השליטים בארץ הנדחת הזו גזר בשנה מן השנים על יום אחד מימי השבוע להתבטל מן העולם ולהתחיל למנות יום מאוחר ולדלג יום מסיבה מן הסיבות האפשריות (שמחה אבל וכו'), ואפשר שקרה ממש כמקרה אלסקה, שהגבול המקובל שלנו שהוא בין סין ליפן דומה בדיוק לגבול שלהם בתקופה אחרונה שהוא בין רוסיה לארצות הברית, וקבלה זו של הגבול המקובל שלנו היה מקובל בשעתו גם אצל אומות העולם שם בשנים יותר קרובות לבריאת העולם, אלא שארץ יפן נקנתה או נכבשה בכח ע"י שליט ארץ סין והחליפו יומם, אחת ברור ונעלה מעל כל ספק שההלכה שלנו קובעת קביעות הימים מאז מתן תורה מכאן ולתבא עד היום הזה ולמפרע עד היום הראשון בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ וגר'

(כנראה מכתב למערכת הפרדס):

לא כדורות הראשונים דורינו דור יתום
לפנים בישראל כשעמדה שאלה חמורה על הפרק
פסק בית הדין הגדול ושלת הוראה לכל ישראל
וכו' ומשבטל בית הדין הגדול רבו מחלוקת בישראל
וכו' והנה בגליון הפרדס של חודש אב כתבו
שבשאלת קו התאריך פסק בית הדין המיוחד
שישב לדון בשאלה זו בית דין של גאוני ורבני
ארץ ישראל בראשותו של הרב הראשי לארץ
ישראל הר"ה (שליט"א) [ו"ל] פסק שלא כדעת
הגאון בעל חזון איש (שליט"א) [זללה"ה] וכו'
דברים אלו בהחלט בטעות יסודם וכו' הוטעה
על ידי דעות בעתונות אבל האמת יורה דרכו
וכן בברנו מפי עדים נאמנים שהר"ה לא דן
בעצמו בשאלה זו אלא מסרה להרב מיכל
טוקצינסקי ולפרופסור פרנקל והאסיפה שנתקבצה
ע"י הר"ה לא היה לה אופי של בית דין היות
ורובם ככולם של המשתתפים לא התמצאו בשאלה
זו והם לבד הודו בזה גם האדמו"ר וכו' לא הורה
בעצמו בשאלה זו אלא מסרה להרב מיכל
טוקצינסקי וכו' בירור חשוב זה מצוה להודיעו
ברבים לבל יכשל ח"ו אף מורה הוראה וכו'.

הערה

הערה בדבר אופי האסיפה, ויועציה, ומגמתה,
החלפתה שאין לנו דין של גבול ראשית המזרח
הראשית מזרח בידם לקבוע הדבר, ונחלקו האיד
לקבוע ויש להם ארבעה קווי תאריך חלוקים זה
מזה, ולנו יש הלכה אחת ויחידה פסוקה ומחלפת
שראשית גבול המזרח הוא 90 מעלות ממזרח
לירושלים, ע"פ קביעות הימים מששת ימי
בראשית, והוראה ברורה למעשה לקביעת תחילת
השבת וסופו בארץ ישראל וביפאן וכיצא בו.

מכתב הגר"ש ברום ו"ל העתקתי מספר יקר
ערך זכרון שאול חלק א' שבת, הערות בהלכות
שבת ע"ס השו"ע, בסופו. ומצאתי לנכון להעיר:
בספר שערים מצויינים בהלכה הנלוה לקצור
שו"ע מהגר"ש גנצפריד זללה"ה (ריש הלכות
שבת) כתב בשם גדולי רבני ארץ ישראל שיושבי
יפאן מקדימים 6.40 שעות ומציין לשו"ת משפ"ע
ולא הזכיר אפילו שיש איזה דעה אחרת, ובמהדורה
החדשה שלו שיצא עתה לאור הזכיר דעת החזון

איש שמחלק בין יבשה הנמשכת וכו' בד"ה
„ומדינת אלסקה“, ואילו במקומו בד"ה „ועיין“
נשאר סתימת הדין בשם גדולי רבני ארץ ישראל,
וזה לשון שו"ת משפ"ע תניינא א' או"ח כ"ט
להר"ע ז"ל: מעכ"ת [הוא הגר"מ טוקצינסקי
ז"ל] כתב: דבר חדש נפל בישראל אחד מגדולי
הרבנים אור מתניו לפרסם קונטרס י"ח שעות
לקיים הוראתו היחידה וכו' ומעכ"ת במכתבו
החוזר שואל אם יש צורך עוד עכשיו להוכיח
ביטול היסודות של הקונטרס י"ח שעות, עכ"ל
השאלה, ותוכן התשובה הוא שאינו מתמצא
בענין עצמו, ושאל צורך עוד עכשיו להוכיח
כלום, ומודה לד' שבאסיפה נמנע ממנו הוראת
„טעות ומכשול“ שיושבי יפאן מאחרים ח"ו יומם
לארץ ישראל, ומסיים וזה לשונו: וכל המשנה
בזה הוא מיפר אחדות התורה ואחדות ישראל
ומכשיל את ישראל באיסורי כרת של אכילת
חמץ ומניעת הצום של יום הכפורים וביטול כל
מצות המועדים כולם עכ"ל התשובה (ושבת לא
הזכיר, ולפי תוכן התשובה שאינו מתמצא בענין
כלל יתכן אפילו שחשב שהשאלה רק בקביעת
ימי החודש ולא בקביעת ימי השבוע, עיין שם
היטב), זהו שערי תשובה שלנו בענין זה, הענין
עצמו הוכרע מזמן, השו"ת הוא בלשון השאלה של
הגר"מ טוקצינסקי ז"ל אם יש עוד צורך עכשיו
להוכיח נגד ההוראה היחידה או לא, והתשובה
היא אין צורך והמשנה מיפר אחדות התורה
וישראל ומכשיל את ישראל, והנה לאחר המלחמה
האחרונה בארץ ישראל כשכבשו מקום המרכז
המבוקש התחילו חברי האסיפה ויועציה שנקראה
בלשונם בשם בית דין ששרדו בחיים להמשיך
לדון בזה בכתבי עת שלהם באותה הצורה,
שהענין עצמו הוכרע מזמן, וכל השאלה היא
בפרטים, והנני מעתיק מכתבי עת של שנת
תשכ"ח, ההנחה המוסכמת בפי כולם מבטאים הם
בלשון זה: שבעיית קו התאריך כבר נפתרה
על ידי כ"ג רבנים כמנין סנהדרין קטנה בקשר
עם שאלת בני הישיבות ביפאן בימי מלחמת
העולם השניה יש להדגיש שרק שאלת יפאן
הוכרעה אז נגד השיטה של 90 מעלות אבל לא
נקבע גבול התאריך באוקיינוס במזרח ליפאן,
עכ"ל, לשון זה נכתב נגד אחד מחברי „סנהדרין

קטנה" שרצה (בכתב עת אחר) לשרבב לתוך פסק „סנהדרין קטנה" כאילו החליטו כדעתו שהקו הוא 114 מעלות ממזרח לירושלים ובאמתלא שגשאל על כך מחבירו רב צבאי באלסקה במקום שעומדים קרוב לקו שלו. והנה חבר „סנהדרין קטנה" שקבע בספרו בני ציון שהקו התאריך הוא 135 מעלות ממזרח לירושלים לא ויתר מעולם על עמדתו, וגם הקובע שהקו שלנו הוא 180 מעלות ממזרח לגריניץ מגדר תקנה (שנוכח בקצור שו"ע הג"ל כדעה עיקרית) לא ויתר על עמדתו. ואמנם הכותב הג"ל יוצא להגנת קביעת המרכז בירושלים וקביעת הקו 180 מעלות ממזרח לירושלים, והנה הפרופסור שהזכיר הגר"ש ברום ז"ל היה ממשותפתי האסיפה עצמה ומראשי המדברים שם (כך כתוב בספר היומם בכדור הארץ עמוד ב'), ואמנם לא ידענו אם השלים מנין כ"ג או שהיה כ"ג סנהדרין כשרים בלעדו, ואמנם הכותב הג"ל המעיד על עצמו שהוא גיאוגרף שיש בו משהו מריח תורה, הנה אף שלא נכלל כנראה במנין כ"ג סנהדרין, אבל היה מראשי יועציה בבעיה המוגדרת על ידו: בעיות ההלכה הגיאוגרפיות, וכותב וזה לשונו: הרב הראשי מהרי"א הרצוג ז"ל והרי"מ טוקצינסקי ז"ל טפלו בבעיות אלו לפני כחצי יובל שנים ודנו אתי כמה פעמים וכו' עלינו לקבל את השיטה הסבירה וכו' של 180 מעלות שאותה ביסס הרי"מ טוקצינסקי וכו', לא יפחת מכבוד חז"ל או חלק מהם אם לא ידעו כדוריות הארץ או המסקנות מכך כגון רציפות הזריחות והשקיעות עכ"ל, ובמשפט האחרון הזה חותם את מאמרו. והנה מצאתי לנכון שלא להשתמש כאן מויכוח רציני עם טענות כאלו, אלא אדרבה ובבחינת דע מה שתשיב. והנה תורף טענות הגיאוגרפים על ההלכה שלנו בזה עד כמה שאפשר למסור הדבר בלשון טהור הם שנים: (א) תולדות מדע הגיאוגרפיה. למדו בזה שבזמן חז"ל וכו' לא ידעו עדיין אנשי יפאן וכו' על אנשי אלסקה וכו', ולא גסעו וכו', ולא היה אז צורך מעשי לקביעת קו תאריך, ובחוסר צורך מעשי אין שאלה, ובאין שאלה אין הוראה ע"פ דין, ותשובתי על זה הוא אין המדובר בהוראה של קביעת קו תאריך, אלא בהלכה של קביעת

התאריך עצמו, מה שמעניין אותנו הוא דבר אחד ויחיד, מה התאריך ביפאן בשעה מסוימת. ארץ יפאן ימיה הקדומים לוטים בערפל ההיסטוריה, והמגע הראשון של ארץ זו עם סין היה במאה החמישית לספירת הנוצרים, והמגע הראשון של ארץ זו עם המערב היה סמוך לשנת 1542 לספירת הנוצרים כשנקלעה לשם ספינה מפורטוגל (וגם אחרי זה לא היה לאנשי ארץ זו מגע רציני עם המערב, בחששם מפני הנצרות סגרו ארצם בפני אנשי המערב, עד לשנת 1853 לספירתם, לפני למעלה ממאה שנה!), שצי אמריקאי נכנס לארצם, וההסכם המסחרי הראשון אתם נחתם בשנת 1859), ההלכה שלנו קובעת מנין הימים מששת ימי בראשית, ולפי ההלכה שלנו חל שיבוש בתאריך המקובל אצל אנשי ארץ זו שהקדימו בטעות יום אחד, באיזה שנה במשך חמשת אלפים ושבע מאות (ול"ב) [וג"ב] השנים מאז בריאת העולם קרה הטעות, לא ידענו. (ב) הגיאוגרפיה הפדגוגית. מרן החזון איש זללה"ה בלשונותיו הטהורים פגע בגיאוגרפיה הפדגוגית, הגיאוגרפים הפדגוגים מסבירים בכתה א' שלהם כמושכל ראשון ענין ק"פ קוי אורך במזרח וק"פ קוי אורך במערב ונקודה מרכזית בגריניץ וקו התאריך בנקודה ההפוכה, והנה מה שמובן להם מלשונות החזון איש זללה"ה, וכפי שמבוסס טענת הגיאוגרפים בלשונם של הגרי"מ טוקצינסקי בספרו היומם בכדור הארץ עמוד כ"ד: ומה מוזר הדבר לתת ג' רבעי כדור למערב ורבע אחד למזרח הנשמעה זרות כזו שיהא המערב ג' חלקי כדור והמזרח חלק אחד, וכו' וכו', עכ"ל, ותשובתי על זה תשובה של חרטה, ולדעתי עלינו להשלים עם הגיאוגרפים הפדגוגים בנקודה זו, ואדרבה גם לנו נקודת גריניץ וחלוקה חצי חצי, אלא שהנקודה שלנו היא 90 מעלות ממערב לירושלים, ונקודה זו 55 מעלות ממערב לגריניץ בקירוב יש לה עדיפות בעינינו, שבנקודה זו הים טהור מכל איים שהם הניכרים והרשומים במפות העולמיות, בכל חלק העולם הצפוני קיץ וחורף שלנו מסמך לקוטב הצפוני עד סמוך לקו המשווה, (וגם אנו גותנים כבוד לנקודה ואין אנו אוהבים קביעת הנקודה ביבשה שאנשים ידרכו עליה ברגל גסה ויהיו חציים במזרח העולם וחציים

יסודית של עקירת ההלכה והמסורה וקביעות הימים מדורי דורות, ומגמתם לקבוע מרכז עולמי של נקודה בירושלים לעקירת ההלכה והמסורה. חזמרא לפנים משורת הדין של קביעת שני שבתות וכו', הוא עקירת הדין והמסורה. גם בשבת הארץ שיש בטור חושן משפט וברא"ש ועוד בשם ר"י מגין אחר בקביעות השנים והשמיטה, והגר"א החזיק מאד במגין זה, ולפי מגין זה אנו עוברים על דאורייתא במלאכתנו כעת בערב שמיטה, ואפילו הכי גדולי המורים שלנו קבעו שנשתקע הדבר, ונקבע שנת שמיטה אחת, ובערב השמיטה אנו מכינים לשמיטה שיהיה בשנת תשל"ג הבעל"ט.

וגם בשבת הנמנה מששת ימי בראשית שבת אחד הוא בכל מקום ומקום, ובפה מלא עלינו להורות תחילת השבת וסופו, בקירוב, ע"פ מה שכתבו רוב הפוסקים וע"פ ספר בין השמשות (להגרי"מ טוקצינסקי ז"ל) הן בארץ ישראל והן בארץ יפאן וכיוצא בו, ולעשות מלאכה דאורייתא ודרבנן בארץ יפאן וכיוצא בו ביום ז' שלהם שהוא ערב שבת קדש שלנו, לקיים מה שכתוב „והיה ביום הששי והכינו" שהיא מצוה דאורייתא לדעת כמה פוסקים (או"ת סימן ר"ג), ולשבות בשבת קדש שלנו, וכמו שנתברר במאמר קביעות הימים הנ"ל, וכאן ראוי להוסיף שבאמת אין שום חשש של עירובייה ותערובת עם יום א' שלהם, שהנוצרים בארץ יפאן ושאר הארצות הללו הם מיעוט קטן ביותר (בארץ יפאן גופא החזיקו בדתות בודהה ושינטו בשנת 1938 81 אחוז, ובדתות רומי קאטולי ופרוטסטנט יחד החזיקו אז רק פחות מחצי אחוז).

סוף דבר ליהודי הארצות הללו המתגוררים שם כעת ומספרם מתקרב כעת ביפאן לחוד לאלף נפשות ולהם קהלות ובתי כנסיות, אך אין להם רבנים; בבואכם לארץ זו שמעתם מאנשי המקום הגויים קביעות הימים במקום הזה, והנה הם טעו במקום הזה במגין ביום אחד, ולפי קביעות הימים שלנו עליכם לשבות שבת קדש בימים הנקראים בלשון הגויים אצלכם יום א', ועליכם לקבוע החגים בימים שנקבעו בלוחות שהגיעו אליכם ביום יותר מאוחר, וחג הפסח הקרב והולך הוא שמונה ימים עם יו"ט ב' דגלויות שאתם צריכים

במערב העולם, ועוד שנגרשנו מכל ארץ ונקודות שלנו על הים), וירושלים אינה משמשת לנקודה, אלא מרכז העולם המזרחי, והעולם המערבי שלנו הוא העולם שמתחת לכדור ארצות אמריקה הצפונית והדרומית (מלבד נקודה בדרום הבולט למזרח), וקו התאריך שלנו הוא 180 מעלות מהנקודה שעל פני הים הנ"ל 90 מעלות ממזרח לירושלים, ואנו במרכז העולם המזרחי העליון המצוייר הזה, וכמדומה שאפילו גיאוגרף עם מדה גדושה של כבוד ירושלים יסכים לציור הזה וכל הגיאוגרפים הפדגוגים ישמחו על זה כעל כל הון, שכמה סרחו בכתה ב' שלהם להסביר שהמושכל הראשון שלימדו בכתה א' שלהם על קו אורך ומזרח ומערב כל זה אינו אלא ציור קוים דמיוני שהסכימו עליו חכמי האומות בתקופה אחרונה לצורך שימושי, והנערים בעקשנותם עומדים מה דמיון יש כאן הרי מציאות שהחמה הולכת ממזרח למערב, והנה סיפקנו להם חומר פדגוגי מעולה בעל תודעה יהודית מובהקת, הבה ניתן להם מפה שלנו, והנה הציור ישכנע הנערים יותר מכל שהנה אפשר לצייר העולם באופן אחר וכך ציירו אבותינו בהלכה הישראלית.

סוף דבר עלינו לשכנע את הגיאוגרפים שאין כאן הלכה מבעיות ההלכה הגיאוגרפיות, וכל הסנהדרין קטנה של הפרופסורים והגיאוגרפים תתפורר מאליה, והרי אנשי התורה שבסנהדרין קטנה לוחמים זה נגד זה בחירוף נפש על ארבעה קו התאריך שלהם החלוקים זה מזה (114, 135, 145, 180 מעלות ממזרח לירושלים), ולא נתאחדו עם הפרופסורים והגיאוגרפים אלא לצורך עקירת ההלכה הפסוקה והמסורה שלנו שראשית גבול המזרח הוא 90 מעלות ממזרח לירושלים וכמו שכתבו רוב הפוסקים ז"ל ועם עזיבת הפרופסורים והגיאוגרפים יתבטל עיקר מגין ובנין כ"ג סנהדרין קטנה.

לא בעיה גיאוגרפית לפנינו אלא בעיה היסטורית של קביעת התאריך עצמו ומגין הימים מששת ימי בראשית שההלכה שלנו קובעת מומן מתן תורה מכאן ולהבא ולמפרע.

לא בעיית השאלה למעשה בשבתות ובחגים וביום הכפורים לחוד עומדת לפנינו, אלא שאלה

בענין איי הוואי ועוד

כ' סיון תשמ"ו

לכבוד ... שליט"א:

רצוני לשאול מכת"ר איך לנהוג למעשה בקביעת יום שבת. אנו דרים במערב ארצות הברית, בעיר לאס אנדזשעלס, שהיום מתאחר לבוא עשר שעות אחר שמתחיל היום בארץ ישראל. וידוע המחלוקת שנחלקו גאוני ארץ ישראל בקביעת יום שבת בעיר קובא ביפאן אם היום מתקדם שש שעות למזרח אר"י, זאת אומרת שקביעת קו התאריך הוא תשעים מעלות ממזרח אר"י וא"כ המקומות שהם למזרחו של התשעים מעלות יש להם שבת יותר מאוחר מאר"י, או שנקבע קו התאריך מאה ושמונים מעלות ממזרח (או ממערב) לאר"י וא"כ אותם מקומות שהם יותר מתשעים מעלות למזרח אר"י יהיו השבת שלהם יותר מוקדם לאר"י.

הנה ישנם אנשים סוחרים שנוסעים מכאן לצד מערב ונוסעים ליפאן ותופסים את יום השבת כמנהג החולקים על מרן החזו"א זצ"ל וכמו שמקובל בעולם החילוני וכנראה שתופסים לעיקר שקו התאריך הוא כשיטה של ק"פ מעלות. אמנם מדינת הוואי שנעשה לחלק מארצות הברית, והוא בערך 36 מעלות למערב של לאס אנדזשעלס, וכפי קביעת קו התאריך החילוני הוא למזרחו של הקו וא"כ חשבינן שהיום מתאחר לבא שם שלש שעות ממקומינו ויום השבת מתאחר לבא שלש שעות אחרי מקומינו.

אמנם, לפי חשבון של ק"פ מעלות מירושלים נמצא שקו התאריך הוא בין עירנו להוואי בתוך הים (שאר"י הוא בערך 35 מעלות למזרח של גריניץ וא"כ קו התאריך יהיה 145 מעלות ממערב של גריניץ. והנה עירנו נמצא 119 מעלות וא"כ לכל השיטות יום שבת הוא כמנהגינו. אבל הוואי נמצא 115 מעלות ממערב גריניץ שהוא 190 מעלות למערב של אר"י וא"כ הוא אחרי קו התאריך (לשיטתם) ונמצא שיום השבת מתקדם שמה לפני אר"י ומי שילך שם לביקור יצטרך להקדים יום השבת ביום הששי החילוני ונמצא שיש כאן תרתי דסתרי שכשנוסעים ליפאן תופסים כהשיטה של ק"פ מעלות וכשאותם אנשים נוסעים להוואי או תופסים כשיטת החזו"א.

לשמור והוא בימים 31 מרץ — 7 אפריל למספרם שהוא בימים חמישי לשבת קדש עד חמישי לשבת קדש שלנו הבא במנין שלנו מששת ימי בראשית. עשו מלאכה דרבנן ודאורייתא ביום ז' שלהם ושבתו ביום א' שלהם ואל תחושו לשום דבר, שהימים נתבלבלו להם והימים שלנו במסורת מששת ימי בראשית. ט"ז טבת התשל"ב (אוצרות ירושלים חלק צ"ט).

סיכום שפירסמתי בעתון בחורף תשמ"ח:

קו התאריך — קביעת היום ביפאן

הגרי"מ טוקצינסקי זצ"ל ידוע כבר פלוגתיה של החזון איש בענין זה, אך מצינו לו בזה משנה קדומה בספרו בין השמשות שנדפס בשנת תרפ"ט (פרק ה' עמוד נ"ג) שכתב לשון זה: „באופן שב-90 מעלה מירושלים למערב העולם מתאחר השבת שש שעות ובק"פ מעלות — י"ב שעות (ובנוגע לגבול ראשית המזרח האריכו בזה רבותינו הפוסקים ז"ל ורובם כתבו שהוא 90 מעלה למזרח ירושלים ע"י הרו"ה ר"ה כ' וס' יסוד עולם מ"ב פ"ז בכורי מ"ב ב' ועוד)“ עכ"ל, ושמענו לא רק: משמע מדבריהם, אלא: כתבו כן, והיינו ממש כהחזון איש. כאשר נתעוררה השאלה בתחילת מלחמת העולם השניה הורה להיפך, ובשנת תש"ג — חודש שבט הוציא לאור ספר „היומם בכדור הארץ“ להצדיק את הוראתו.

ברוב הציבורים והמאמרים שהופיעו מאז מוצגת שיטתו של הגרי"מ טוקצינסקי זצ"ל בסוף ימיו כפשוטה, ושיטתו של החזון איש כמחודשת, ועיקר הסיבה בגלל ביטויים לשוניים שנשתרבבו למשא ומתן כתוצאה מקביעת היום ביפאן ע"י אומות העולם בניגוד לחזון איש.

אבל באמת בעולם התורה השיטה הפשוטה המקובלת מוצגת בספר בין השמשות — כמסית לפי תומו — שרוב רבותינו הפוסקים כתבו שגבול ראשית המזרח הוא 90 מעלות ממזרח לירושלים, ואילו בספרו „היומם בכדור הארץ“ יש פלפולים ארוכים (100 עמודים בקירוב) להצדיק את הוראתו המהפכנית שהורה בסוף ימיו.

כלומר להודק לפרטי השאלה :

(א) שאלתם בדבר הנוסעים הנוהגים ביפאן דלא כהחזון איש, האיד ינהגו באי האווי הנמצאים בקירוב של 155 מעלות ממערב לגריניץ — 170 מעלות ממזרח לירושלים.

ותשובתי הוא : הדבר מחלט שינהגו להתחיל יומם י"ב שעות וב' שליש בקירוב לאחר ירושלים ולא י"א שעות ושלש בקירוב לפני ירושלים, שהנה החולקים על החזון איש אינה בעלי דעה אחידה, אלא יש להם ארבעה קוי תאריך החלוקים זה מזה : 114, 135, 145, 180 מעלות ממזרח לירושלים, וכיון שאי הוואי נמצאים מחוץ לגבול מזרח ירושלים לשלש השיטות, ואך לשיטת 180 מעלות נמצא בגבול הזה, וכיון שהבעל העיקרי של השיטה הזו הוא הגר"מ טוקצינסקי ז"ל בזקנותו בקונטרסו „היומם בכדור הארץ“, אבל בצעירותו כתב בספרו בין השמשות (שנת תרפ"ט פרק ה' — עמוד ג"ג) וז"ל : ובנוגע לגבול ראשית המזרח האריכו בזה רבותינו הפוסקים ז"ל ורובם כתבו שהוא 90 מעלה למזרח ירושלים ע"י הרז"ה ר"ה כ'. וספר יסוד עולם מ"ב פ"ז ובכוזרי מ"ב כ' ועוד עכ"ל, אין מקום לנטות מזה ומכל השיטות ולנהוג דוקא כהגר"מ טוקצינסקי ז"ל בזקנותו.

(ב) בשאלתם — שאלת חכם חצי תשובה — יש סיוע להכרעה זו ממה שמקובל במשפחת מרן הגר"מ פיינשטיין זי"ע וממה שהסתפק הג' הרב הענקין זצ"ל בספרו לב איברא, והרי שניהם הם „מארי דאתרא“ במקומכם.

(ג) כתבתם : „ורק מהשנים של מלחמת העולם נתהווה מנין קטן מן חיילי הצבא וכדומה“, והנה באמת ראיתי בספר ארצות תבל (עמוד 70) שבשנת תרצ"ט לפני מלחמת העולם השניה כבר היה באי האווי ישוב יהודי של שלש מאות נפשות וכן יש שם בית ספר יהודי.

התאמצתי להודק לפרטי שאלתכם באופן אובייקטיבי, בלי להתחשב בהכרעה הקדומה שלי. אבל באמת יש לי בזה בס"ד הכרעה קדומה משנת תשל"ב — באוצרות ירושלים חלקים צ"ח — צ"ט לנהוג לגמרי כהחזון איש ביפאן וכדומה, ואף לקולא באיסורי שבת וחמץ החמורים! עיין שם היטב.

והטעם הוא שתופסים כקו התאריך של החילונים שמחזדים 180 מעלות ממערב לגריניץ — אנגליה — אבל אין לנו שורש לזה.

ושאלתי, לפני הסתלקות מו"ר הרב משה פיינשטיין זצוק"ל, את משפחתו את דעתו בזה, והגיד לו נכדו הקרוב אליו, שכיון שהיישוב הקדום נהגו לשמרו כאותו יום של שאר ארצות הברית (כקו החילוני), כן ינהגו ויסיפו. אבל שאלתי לנכדו שלא היה כאן „יישוב חרדי“ מעולם ורק מהשנים של מלחמת העולם נתהווה מנין קטן מן חיילי הצבא וכדומה ולא היה שום שאלת חכם ורק נסעו מארצות הברית לשם ועשו כפי התאריך החילוני ואיך יקבעו קבוצה של חיילים את יום השבת. וענה לי שהוגד כך לזקנו זצ"ל ואם באמת לא היה יישוב קדום או ישאל שוב את זקנו זצ"ל. ולדאבונינו נסתלק מעימנו ולא הספיק לענות לנו.

(ומצאתי להגאון הרב א. הענקין זצ"ל שכתב בספרו לב איברא שהעיקר דלא כשיטת החזו"א ובודאי מונים מאר"י וכפשוטו מונים 180 מעלות מן אר"י אבל מסתפק בסוף תשובתו שאפשר מונים מ-30—15 מעלות ממערב אר"י ולחשבוני זה יהא שבת הוואי כמנהגם עכשיו. אבל לא החליט שם בזה).

ואגשים יראי ה' שואלים איך ינהגו למעשה כשנוסעים להוואי אם צריכים לשמור יום ר' לשבת וכפסק של 180 מעלות או כפסקו של החזו"א שינהגו כמנהג המקום וכפי קו התאריך החילוני. ועוד שאם ינהגו כהחזו"א בהוואי אם כן איך ינהגו ביפאן ששם הא הם נוהגים דלא כהחזו"א.

נא להודיעני מה להגיד להמבקשים לעשות כדין תורה.

ברגשי כבוד,

גרשון בעס, לאס אנדושעלעס

תשובה

בס"ד. בני ברק. יום ח' תמוז התשמ"ו
לכבוד הרה"ג ר' גרשון בעס שליט"א
הרב הגאון המובהק רבי מרדכי גרוס שליט"א
כיבדני לענות על שאלתכם — שואל כענין.
והגני מנסה להיות „משיב כהלכה“ בס"ד,

והנני סמוך ובטוח שכאשר יעיין כת"ר בכל המקורות בפנים באופן ישר יגיע לאותה המסקנא: ביפאן וכדומה ההלכה כהחזון איש, ובא"י האו"י הדבר מוחלט לנהוג כהחזון איש וסייעתו המרובים בנקודה זו [הר"י שטייף ז"ל להתחשב במנהג המקום של אומות העולם, ועוד].

גב. יודע אני שבספר „היומם בכדור הארץ“ להגריי"מ טוקצ'נסקי ז"ל בסופו מפורש בכלל ארצות מזרח המדינות את היום לירושלים: „א"י האו"י המערביים וא"י קטנים בקבוצת פוליןסא“, אבל אין שומעין לו כלל בנקודה זו.

ברגשי כבוד והוקרה

הצעיר בעל בירור הלכה.

תשובת ידידי הרה"ג שליט"א

לכבוד ידידי הרה"ג ר' י"א זילבר שליט"א
אחדשה"ט — הנה זכרתי שכתב בענין קו התאריך באוצרות ירושלים — ולמדתי עכשיו בעיון בשואל ומשיב מהדורא רביעאה חלק שני סימן קנ"ד שמפורש בדבריו שפוסק כבעל המאור לגבי יאפאן דהשואל שם ה"י מהפוסקים שם בהקונטרס דברי חכמים שצריך לשנות יאפאן וזהו שכתב „העוברים אקיינוס המזרחי“ דהיינו יאפאן. ואח"כ מביא הרדב"ז להראות מה לעשות עם האורחים הבאים ממקומות אחרים ששבת של האורח הוא ביום אחר ופסק כהרדב"ז דצריך לנהוג כמנהג המקום שהוא שם וכל הדברים מפורשים שם דצריך לשנות יאפאן ליום ראשון. וצ"ע ג' מה שמביאים משואל ומשיב דסובר דאין קו התאריך כיון שמפורש בדבריו דיש שינוי יום וזהו מה שדואג מה לעשות להאורח דלדידי אין זה שבת שלו ובספר „האיש ותזונתו“ מביא מהשואל ומשיב לראי' כהחזון איש ז"ל גא' לעיין ויכול להראות להגר"ח קניבסקי שליט"א דהוא ידיעה טובה.

ידידי

הלל דוד ליטוואק

והנני להוסיף כעת מקורות חדשים להכרעה זו: בספר מחשבות בעצה (דפי' ס"ה — ס"ח) כבר דחה לדברי בעל הצפירה (תרל"ד) חיים זעליג סלונמסקי שיצא לחלוק על דברי הראשונים ז"ל שכתבו דגבול ראשית המזרח הוא 90 מעלות ממזרח לירושלים.

בשו"ת ארץ צבי להרא"צ פראמער אבד"ק קאזיגלוב (סימן מ"ד) ג"כ מצדד דלא כדעה שקו התאריך הוא ק"פ מעלות מירושלים, [אך אינו מכריע לקבוע קו תאריך אחר ומסיק: „ומי יכניס ראשו בין ההרים הגדולים בדבר רום הערך כזה הנוגע לכל העולם לחוות דעתו וכש"כ שאין דעת יחיד מכרעת בענין גדול כזה אך בקבוץ כל גדולי ארץ ובדיבוק חברים ובפלפול התלמידים ע"כ אין לנו לדבר מזה"].

ובענין טענות הג' ר' מנחם מגדל כשר ז"ל בכתביו, כבר השיב לו הרב צימרמאן בדברים קשים בספרו תורה לישראל [לדוגמא: נכשל מאד וכו' כל הבית דין של רבים שהביא הרי הם בענין זה לגבי החזון איש כתלמידים שלא הגיעו להוראה וכו' ומה שהאריך שם בצד 608 אין בו שום יסוד ודברים בעלמא הם].

וידידי הרה"ג ר' הלל דוד ליטוואק שליט"א מכולל אהל יוסף דאמשינאו בארצות הברית העיר לי שבספר חמדה גנוזה הולך בשיטת החזון איש, וכן ס"ל להגרש"ז אויערבאך שליט"א שכן עיקר הדין אלא שאינו רוצה להתערב, וכן הדין מסאטמר במקומו פוסק כהחזון איש, וכן פירסם בזה מאמר חשוב בספר קובץ זכרון לז"ג הג"ר שניאור קוטלר מלייקוואד (עמר קפ"א — קפ"ד) ובו נוטה לדעת החזון איש ואף שאינו רוצה לפסוק, ומזכיר שם מקורות חשובים וכגון הארצות החיים להמלבי"ם [סימן א'] וכן בצדק תמה על מסקנת הארץ צבי הנ"ל.

בענין קו התאריך ראה עוד בעתון „דער איד“ היוצא לאור בארצות הברית (מאמר בד' המשכים: בהר — נשא תדש"ם) ובספר אוצר השאלות ותשובות — מכון מהרש"ל לסדר השו"ע (א"ח סימן שד"מ).